

Hrvatski frazemi s rečeničnom strukturom

Marchini, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:817355>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Matea Marchini

HRVATSKI FRAZEMI
S REČENIČNOM STRUKTUROM

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Odsjek za kroatistiku

Matea Marchini

Matični broj: 0242022530

**HRVATSKI FRAZEMI
S REČENIČNOM STRUKTUROM**

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: doc. dr. sc. Željka Macan

Rijeka, 6. rujna 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova Frazemi rečenične strukture hrvatskoga standardnog jezika izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Željke Macan. U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica: Matea Marchini

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FRAZELOGIJA KAO JEZIČNA DISCIPLINA	2
3. O FRAZEMU	3
4. STRUKTURNI ASPEKT HRVATSKE FRAZELOGIJE	4
5. PODJELA FRAZEMA.....	7
Jednostavne rečenice:	7
5.1.1. Rečenice s logičkim subjektom u dativu	24
Izostavljanje enklitičkih oblika i spone - eliptične rečenice:.....	30
5.3. Preobliske gramatičkog ustrojstva rečenice:	35
5.3.1. Pitanje:.....	35
5.3.2. Usklik:	37
5.3.3. Obezličjenje:.....	41
5.3.4. Zahtjev:.....	41
5.4. Složene rečenice:	43
5.4.1. Zavisnosložene rečenice:.....	43
5.4.2. Nezavisnosložene rečenice:.....	45
5.4.2.1. Sastavne (kopulativne) rečenice:	45
5.4.2.2. Suprotne (adverzativne) rečenice:	46
5.4.3. Asindetske rečenice:.....	46
5.5. Zavisne surečenice:.....	47

5.5.1. Poredbeni frazemi sa strukturom zavisne surečenice.....	50
5.6. Besubjektne rečenice:	52
6. ZAKLJUČAK	54
7. SAŽETAK.....	55
8. IZVOR I LITERATURA	56
9. ZAHVALA.....	57

1. UVOD

Struktura analiza frazema jedan je od triju osnovnih tipova frazeološke analize, uz semantički i sintaktički, a njome se određuje opseg frazema, njegov leksički sastav te noseća sastavnica. Uz frazeme sa strukturom fonetske riječi, frazeme sa strukturom skupa riječi te frazemske polusloženice, jedan od strukturnih tipova su i frazemi rečenične strukture koji se dalje mogu podijeliti u odgovarajuće tipove i podskupine. Građa za provedeno istraživanje prikupljena je iz „Hrvatskoga frazeološkog rječnika“ objavljenoga 2014. godine, a u radu se zaključno donosi i statistički prikaz udjela frazema rečenične strukture u ukopnome korpusu te njihovu brojčanu zastupljenost prema analiziranim podjelama.

2. FRAZEOLOGIJA KAO JEZIČNA DISCIPLINA

Termin frazeologija dolazi od grčkih riječi *phrasis*, koja predstavlja izraz te *logos*, koja predstavlja riječ, govor. Početkom stasanja frazeologije, a koja se razvila iz leksikologije u samostalnu jezičnu disciplinu, smatra se 1947. godina. Ranije se bavljenjem frazemima u prvome redu odnosilo na njihovo prikupljanje i leksikografsko inventariziranje. Svoje uporište kao jezikoslovna disciplina frazeologija nalazi u radu ruskoga lingvisti Viktora Vladimiroviča Vinogradova pod nazivom „Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku“. Potreba za tim proizašla je zbog potrebe odvajanja semantički cjelovitih izraza koji su svrstavani u poslovice ili uzrečice. Veliki je odjek pronašla i u ostalim slavenskim jezicima, a u Hrvatskoj je njezino pomnije proučavanje započelo sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća na poticaj Antice Menac, koja je okupila tim suradnika zajedno tvoreći Zagrebačku frazeološku školu. Kao prvi rad u kojemu profesorica Menac propituje frazeološka obilježja, navodi se „O strukturi frazeologizma“ iz 1970. godine. Dugogodišnji rad na ovome polju, rezultirao je najobuhvatnijim, jednojezičnim „Hrvatskim frazeološkim rječnikom“ (HRF) iz 2014. godine, koji je u svojem prvom izdanju iz 2003. godine bio prvi frazeološki rječnik hrvatskoga jezika nakon „Frazeološkoga rječnika hrvatskoga ili srpskog jezika“ Josipa Matešića iz 1982. godine.

3. O FRAZEMU

S obzirom na veliki utjecaj ruske lingvistike, prvotni naziv osnovne frazeološke jedinice bio je frazeologizam. Danas se radi ujednačavanja s jedinicama jezika kao sustava, koristi termin frazem. Frazem se sastoji od najmanje dviju sastavnica, autosemantičkih ili od kombinacije autosemantičkih i sinsemantičkih riječi.¹ Svaka se riječ povezuje s drugim riječima, čineći tako sveze riječi. Prema značenju sveze se dijele na slobodne i frazeološke. U frazeološkim svezama dolazi do opadanja značenja svih ili nekih sastavnica, stoga ukupno značenje ne odražava značenje svake zasebne sastavnice. Frazem se, nadalje, uklapa u rečenično ustrojstvo tako što obnaša sintaktičku funkciju u rečenici ili se upotrebljava kao zasebna cjelina, odnosno, rečenica. Važna obilježja frazema su njihova ekspresivna, konotativna i slikovita značenja. Jedno je od obilježja frazema i njihova semantička preoblika ili desemantizacija, koja za rezultat ima značenjsku pretvorbu svih ili dijela frazeoloških sastavnica. Ovisno o stupnju desemantizacije ona može biti djelomična ili potpuna. Frazemi su unutar rječnika poredani abecednim redoslijedom, a velika se pažnja mora posvetiti kanonskome obliku frazema. Glavnom riječju smatra se imenica te ju navodimo u nadnatuknicu. U obzir se uzima prva imenica ako postoji više njih u istome frazemu, a ukoliko frazem ne sadrži niti jednu imenicu, utoliko se držimo redoslijeda: poimeničena riječ, pridjev, prilog, glagol, broj te zamjenica. Frazeograf navodi oznake rekcije koje prepoznajemo po ukošenim slovima. Također, treba navesti i fakultativne dijelove frazema koji su izdvojeni izlomljenim zagradama te, ako postoje, istoznačnice ili bliskoznačnice za pojedine riječi koje su zabilježene u upotrebi, ali ne mijenjaju značenje frazema. One su zabilježene u okruglim zagradama, a u nekim primjerima označuju upotrebu sastavnice frazema u jednini i množini. Kosom crtom označuju se glagoli svršenog i nesvršenog vida, dok se uglatim zagradama donosi dodatno pojašnjenje. Uza svaki se primjer frazema navodi njegov primjer upotrebe, a ukoliko je frazem višeznačan, utoliko ga se obrojčava.

¹ Fink-Arsovski, Ž.: „Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra“, Zagreb, FF press, 2002., str. 6.

4. STRUKTURNI ASPEKT HRVATSKE FRAZELOGIJE

Struktura frazema (također, zabilježeni su i drugi nazivi poput frazeologizmi, frazeologemi, stalni izrazi, frazeološke jedinice, stalni leksički kompleksi, frazeološki obrati i drugi) je unaprijed određena, čvrsta, u gotovome obliku te se ne sastavlja iznova spontanom slaganjem riječi. Željka Fink-Arsovski dala je podjelu na tri osnovna oblika frazeološke analize: semantički, sintaktički i strukturni prema kojima se frazemi mogu analizirati. Semantička se analiza bavi frazeološkim značenjem, načinom njegova formiranja, motiviranošću, porijeklom frazema itd., sintaktička se odnosi na uključivanje frazema u rečenično ustrojstvo, na određivanje njegove funkcije, dok se strukturna bavi čisto formalnom stranom: opsegom frazema, leksičkim sastavom i određivanjem sintaktički noseće (glavne) komponente.

U radu su analizirani hrvatski frazemi rečenične strukture. Izvor za provedeno istraživanje je „Hrvatski frazeološki rječnik“ iz kojega je metodom ekscerpacije prikupljeno 482 frazema rečenične strukture koji se navode i analiziraju u okviru daljnje podjele na nekoliko podskupina:

FRAZEMI SA STRUKTUROM:

1. Jednostavne rečenice:

došla je luna *komu*

'uhvatio je nastup mušičavosti *koga*, počeo se hirovito vladati *tko*,
postao je privremeno neuračunljiv *tko*'

Rečenice s logičkim subjektom u dativu:

teško je pri duši *komu*

'žalosti se *tko*, tužan (žalostan, neraspoložen) je *tko*'

2. Eliptične rečenice: Izostavljanje enklitičkih oblika i spone:

osmijeh od uha do uha

'veseo (radostan) osmijeh, širok osmijeh'

3. Preoblike gramatičkog ustrojstva rečenice:

Pitanje:

gdje *mi* je bila pamet <?>

'zašto nisam prethodno bolje promislio (razmislio) <?>'

Usklik:

pozlatile *ti* se riječi <!>

'neka se obistini ono što si rekao <!>'

Obezličenje:

lakše se diše

'nastupilo je olakšanje, situacija (stanje) se poboljšava'

Zahtjev:

veži (objesi i sl.) to mačku za (o, na) rep ili možeš to vezati (objesiti i sl.) mačku za (o, na) rep
'ništa to ne vrijedi, sve je to uzalud, okani se toga, možeš to prekriziti'

4. Složene rečenice:

Zavisnosložene rečenice:

pao je (pružio se i sl.) koliko je dug i širok

'ispružio se u padu *tko*, pao je cijelim tijelom *tko*, pao je svom dužinom *tko*'

Nezavisnosložene rečenice:

ni luk jeo ni luk (lukom) mirisao

'nema ništa s tim *tko*, uopće ne zna *tko* o čemu se radi, nije upleten *tko* <u što>, nije ni kriv ni dužan *tko*'

Asindetske rečenice:

tresla se brda, rodio se miš

'činilo se da će se dogoditi nešto strašno, a zapravo su posljedice bile minimalne,
mnogo vike nizašto'

5. Zavisne surečnice:

dok je svijeta i vijeka

'uvijek, zauvijek, za vječna vremena'

Poredbeni frazemi sa strukturom zavisne surečnice:

kao da je pao sa Marsa *tko*

'kao da ništa ne zna *tko*, kao da je lud *tko*, zatečen (neobaviješten) *tko*'

6. Besubjektne rečenice:

ima (bilo je) lijeka *čemu (za što)*

'može se popraviti *što*, ima rješenja za *što*'

5. PODJELA FRAZEMA

Jednostavne rečenice:

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno ukupno 296 frazema strukture jednostavne rečenice. U okviru ovoga rada, poredbeni frazemi sa strukturom zavisne surečenice se izdvajaju kao zasebna podskupina. Zabilježeno je 56 primjera.

'Rečenice koje nisu polazište sklapanju i u diskurz se povezuju nesklopljeno zovu se jednostavne rečenice. Jednostavne se rečenice svojom strukturom sastoje samo od dijelova osnovnoga gramatičkog ustrojstva: ili samo od predikata, ili od subjekta i predikata, ili od subjekta i predikata kojima su pridodani priložna oznaka i objekt.'²

1. **akcije padaju** *komu, čemu (čije)*
'smanjuju se *čiji* izgledi za uspjeh'
2. **akcije rastu (skaču)** *komu, čemu (čije)*
'izgledi *čiji* se za uspjeh povećavaju'
3. **bacilo je (baca) natrag** *koga, što*
'vratilo je (vraća) na prijašnje lošije stanje *koga, što*, unazadilo je (unazađuje) *koga, što*'
4. **bito je (bit će) krvi do koljena**
'bito je (bit će) krvoprolića, izbio je (izbit će) rat (krvavi sukob)'
5. **Bog je uzeo** *koga <k> sebi*
'umro (preminuo) je *tko*'
6. **Bog mi je svjedok**
'govorim istinu, to je doista tako'

² Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 457.

7. **briga koga što Mađarska nema more (mora)**
'posve je svejedno *komu*, ne dira (ne uzbuđuje) ništa *koga*, ravnodušan je *tko*, baš *koga*
briga za *što*'
8. **čini svoje što**
'sve se odvija prema očekivanju, posljedice (rezultati) su očekivani /ob. o različitim
stanjima/'
9. **dajem (dao bih) glavu <za koga, za što; da...>**
'jamčim, siguran sam, uvjeren sam'
10. **daleko je od pameti što**
'besmisleno (neprihvatljivo) je *što*'
11. **dao bi (skinuo bi) i košulju <sa sebe>**
'biti spreman nesebično sve podijeliti s drugima, biti spreman na najveće žrtve'
12. **digla se prašina <oko koga, oko čega>**
'uznemirila se javnost *zbog čega*, izbio je skandal'
13. **dijete (beba) <je> na putu**
'očekuje se rođenje djeteta, dijete je u majčinoj utrobi, žena je trudna'
14. **diže se kosa <na glavi> komu <od čega>**
'zaprepašten (preneražen) je *tko*, uplašen (prestravljen) je *tko*'
15. **diže se (okreće se, prevrće se) želudac komu <od čega>**
'mučno je *komu od čega*, gadi se *komu što*'
16. **doći će sunce i na čija vrata**
'bit će bolje *komu (za koga)*, stvari će krenuti nabolje *komu*'
17. **doći će (došlo je, dolazi) čije vrijeme**
'doći će (došao je, dolazi) povoljan trenutak (prilike, okolnosti) *za koga* '
18. **došao je (dolazi) red na koga, na što**
'pružila se (pruža se) prilika *komu, čemu*, ostvarili su se (ostvaruju se) uvjeti <*za što*,
da...>'
19. **došla je luna komu**
'uhvatio je nastup mušičavosti *koga*, počeo se hirovito vladati *tko*, postao je privremeno
neuračunljiv *tko*'

20. **došlo je (doći će) do gustoga**
'situacija se zakomplicirala (će se zakomplicirati), nastale su (nastat će) teškoće, stanje se pogoršalo (će se pogoršati)'
21. **došlo je (doći će) do plafona što**
'došlo je (doći će) do krajnjih granica što, ne može se više izdržati što'
22. **došlo je (doći će) do šaka što**
'započela je (započet će) tučnjava'
23. **fali (nedostaje) komu <jedna> daska u glavi**
'nije pri zdravoj pameti, ne ponaša se normalno, ćaknut (blesav, šašav) je tko'
24. **gasi se (dogorijeva) <čija> svijeća**
'na samrti je tko, gasi se čiji život'
25. **gori tlo pod nogama komu**
'u velikoj je opasnosti tko, u bezizlaznom (kritičnom) je položaju tko, prisiljen je na bijeg (uzmak) tko'
26. **govori sto (pet, deset) jezika što**
'vrlo je ukusno što /ob. o jelu/'
27. **<i> anđeli bi jeli**
'vrlo ukusan, kvalitetno i ukusno pripremljen /o jelu/'
28. **ide (prodaje se) kao halva što**
'dobro se prodaje što, ima veliku potražnju što'
29. **ide (teče i sl.) kao po loju <komu> što**
'ide (napreduje) odlično (bez problema, bez poteškoća, bez smetnji) <komu> što'
30. **ide kao po koncu (špagi, špagici, žnori, žnoricu) što**
'ide glatko (bez problema), ide onako kako se predvidjelo, ide prema planu'
31. **ide (krenulo je i sl.) kao podmazano <komu> što**
'ide (napreduje) odlično (bez problema) <komu> što'
32. **ide na čiju dušu što ili ide komu na dušu što**
'odgovoran (kriv) je tko za što, krivicu (odgovornost) snosi tko'
33. **ide (kreće) što od zla na gore**
'stvari se sve lošije razvijaju, nema pomaka na bolje'
34. **ide škola (knjiga) komu**
'dobro (lako) uči tko, dobar je đak tko'

35. **ide (išlo je) u račun** *komu, čemu što*
'odgovara (odgovaralo je) *komu, čemu što*, ide (išlo je) u prilog *komu, čemu što*'
36. **ide u rok službe** *što*
'sve to ulazi u normalan tijek obavljanja posla, sve je to dio obveza koje ulaze u opis
čijeg posla'
37. **ide (dolazi i sl.) voda na usta** *komu*
'žudi *tko* za čim, osjeća *tko* neodoljivu želju za čim'
38. **i mi konja za trku imamo**
'i mi se imamo čime pohvaliti, nismo ni mi gori od drugih, i nama ponešto govori u
prilog'
39. **iskre frcaju <na sve strane>**
'vodi se borba punim intenzitetom, sukobljava se svom snagom *tko*, dolazi do sukoba
(prijepora)'
40. **jezik se zavezao** *komu*
'nije mogao dalje govoriti *tko*, nije se mogao dobro izraziti *tko*'
41. **juri (trči) kao da ga vile nose**
'juri (trči) velikom brzinom *tko*'
42. **kasno Janko (Marko) na Kosovo stiže**
'zakasnio je *tko*, prekasno je stigao *tko*'
43. **klikeri (vijuge) rade** *komu*
'dobro shvaća *tko*, bistar je *tko*'
44. **klupko se počelo odmotavati (odmatati)**
'stvari počinju bivati jasnijima, zamršena situacija polako postaje razumljivijom'
45. **kola su krenula (pošla i sl.) nizbrdo <komu>**
'stvari se se počele loše odvijati <za koga>, krenulo je naopako <komu>'
46. **koljena klecaju (dršću, tresu se) <od straha>** *komu*
'jako se boji *tko*, u velikom je strahu (šoku) *tko*'
47. **kolju se kao žuti mravi** *tko*
'bore se do konačnog uništenja, bespoštedno se tuku'
48. **košta kao suho zlato** *što*
'skupo (stoji) košta *što*'

49. **košta (stoji) kao svetog Petra kajgana što**
'skupo košta (stoji) što'
50. **koža se ježi (naježi) komu**
'osjeća (osjetio je) uzbuđenje (strah) *tko*, uzбудio se (uzbuđuje se, uplašio se / plaši se) *tko*'
51. **krajnje je vrijeme (čas)**
'zadnji je čas (trenutak), valja požuriti'
52. **kucnuo je čas <za što>**
'došlo je vrijeme *za što*, sada je <pogodno> vrijeme *za što*'
53. **kralj (car) je gol**
'stvarnost je drugačija, istina izlazi (izbija) na vidjelo, iluzijama je došao kraj'
54. **krenulo je (krenut će, pošlo je, poći će) po dobru što**
'uspješno je započela (će započeti) kakva aktivnost, dobro je počelo (će početi)'
55. **krenulo je (pošlo je) nizbrdo što**
'krenulo je loše (naopako, kako ne treba) što'
56. **krenulo je (pošlo je) po zlu što**
'pošlo je naopako *što*, razvilo se loše (pogrešno) *što*'
57. **krv kipi (ključa) <komu (u komu)>**
'uzrujan (razdražen) je *tko*, uzbuđen je *tko*'
58. **krv se proljeva (će se proliti) <gdje>**
'dogodilo se (dogodit će se) krvoproliće <gdje>'
59. **kuca na vrata što**
'prijeti komu *što*'
60. **laže čim zine tko**
'uvijek laže *tko*, služi se samim lažima *tko*'
61. **led je krenuo**
'počelo je <što>, stvari su se počele razvijati, nakon zastoja opet je krenulo <što>'
62. **ledi se (sledila se) krv <u žilama> komu**
'osjetio je (osjeća) jezu od straha *tko*, u velikom je strahu *tko*, prestravljen je *tko*, uplašio se *tko*, plaši se *tko*'
63. **lije (pada, pljušti) kao iz kabla što**
'pada velika kiša, pljusak je, jako kiši'

64. **mora (treba) <još> puno (mnogo) žganaca (pure, palente) pojesti** *tko*
'još je neiskusna *tko*, još mora puno (mnogo) toga naučiti *tko*'
65. **more je do koljena** *komu*
'ništa nije teško *komu*, sve je lako *komu*, sve je sitnica *komu*'
66. **može se na prste <jedne ruke> izbrojati (prebrojiti i sl.)** *koga, što*
'veoma je malo *koga, čega*, ima u maloj količini *koga, čega*'
67. **na dugu (dugom) je štapu** *što*
'daleko je još *do čega*, još je jako udaljeno *što*, dugo će još vremena proći da se *što* ostvari'
68. **na klimavim (staklenim) nogama je** *što*
'nesigurno (nepouzđano) je *što*'
69. **na kocki je** *što*
'u opasnosti je *što*, u pitanju je *što*'
70. **na mjestu je** *što*
'umjesno (opravđano, istinito, točno) je *što*'
71. **na stolu je** *što*
'predloženo (ponuđeno) je za razgovor (diskusiju, razmatranje) *što*, pripremljeno je za rješavanje *što*'
72. **narasla su krila (rastu, porasla su)** *komu*
'zadobio je (zadobiva) samopouzđanje *tko*, stekao je (stječe) povjerenje u svoje sposobnosti *tko*, ohrabrio se *tko* <za što>'
73. **naši se putevi razilaze ili putevi nam se razilaze**
'naša je veza (komunikacija, odnos) prekinuta, prestali smo se družiti (surađivati)'
74. **našla krpa (vreća) zakrpu**
'našli su se jednako /u negativnom smislu/, zavređuju (zaslužuju) jedno drugo'
75. **našla slika priliku**
'našli su se jednako /u negativnom smislu/, zavređuju (zaslužuju) jedno drugo'
76. **ne cvjetaju (ne cvatu) ruže** *komu*
'teško je *komu*, ne ide dobro *komu*, život je težak (kompliciran) *komu*'
77. **ne drži (pije) vodu** *što*
'argumenti (teze, tvrdnje) su neuvjerljivi (neutemeljeni), neuvjerljivo (neodrživno, neprihvatljivo) je *što*'

78. **ne pada (nije palo) s neba** <komu> što
'dobiti/ dobivati (postići/ postizati) što uz teškoće (uz veliki napor)'
79. **ne vrti se (ne okreće se) svijet** oko koga, oko čega
'nije najvažniji (jedini) na svijetu tko, nije najvažnije (jedino) na svijetu što'
80. **nebo se otvorilo**
'pada jaka kiša, strašan je pljusak, pljušti; počela je jaka kiša'
81. **neće se kruha najesti** tko od čega
'neće imati koristi tko od čega, neće moći živjeti tko od čega'
82. **neće se vruć vode napiti** tko
'lijen je tko, neradnik je tko'
83. **nema (nije bilo) <ni> govora (zboru)** o čemu
'ne dolazi u obzir što, nikako ne može biti što'
84. **nema (nije bilo) ni mrve (mrvice)** čega
'nimalo (ni u najmanjoj količini) nema (nije bilo) čega'
85. **nema (nije bilo) ni psa**
'nema (nije bilo) nikoga, nigdje nikoga'
86. **<nema (nije bilo)> ni za lijek** čega
'uopće nema čega, nema ni u najmanjoj mjeri čega, ne može se doći do čega'
87. **nema (nije bilo) ni zere (zerice)** čega
'nimalo (ni u najmanjoj količini) nema (nije bilo) čega'
88. **nema <nikakve> sumnje (dvojbe, spora) <da...>**
'sigurno je <da...>, ne treba sumnjati <da...>'
89. **<nema> ništa novo pod suncem ili <nema> ničega novog pod suncem**
'nema nikakvih novosti, nema ničeg novog, sve je odavno poznato'
90. **nema mile-lale** <s kim>
'nema popuštanja komu, treba strogo s kim'
91. **nešto je <divlje (čudno i sl.)> u zraku**
'nešto se neobično osjeća (predosjeća, naslućuje)'
92. **nešto (što) se iza brda valja**
'nešto se loše sprema, nešto će se ružno dogoditi, loše se piše'
93. **ni broja se ne zna** komu, čemu
'velika je količina čega, ima neizmjereno (nebrojeno) mnogo koga, čega'

94. **ni dlaka (vlas) s glave neće pasti** *komu*
'nikomu se ništa loše neće dogoditi, nitko neće doživjeti neugodnost'
95. **ni koliko je crno (crnoga) pod noktom (ispod nokta)**
'nimalo, ni najmanje, ni u najmanjoj mjeri'
96. **<ni> pas s maslom ne bi pojeo (pokusao)** *što*
'loše je *što*, ružno je *što*, odvratno je *što*'
97. **nije greda**
'ne predstavlja problem (teškoću) *što*, nije problem *što*, može se riješiti *što*'
98. **nije kraj (propast) svijeta**
'poslije svega što se dogodilo'
99. **nije moj dan**
'*nisam* u formi, ništa *mi* ne uspijeva'
100. **nije (ne bi bilo, neće biti) zgoreg (zgorega)**
'nije (ne bi bilo, neće biti) loše, dobro je (bi bilo, će biti)'
101. **nije (neće biti) smak svijeta**
'nije strašno, nije najgora stvar'
102. **nije ostao <ni> kamen na kamenu ili nije ostalo <ni> kamena na kamenu**
'sve je uništeno (srušeno, razoreno), nije ništa ostalo <čitavo (cijelo)>, sve je netragom nestalo'
103. **nije se <još> ohladio u grobu** *tko*
'nedugo nakon *čije* smrti'
104. **nije sve <tako> crno**
'nije sve tako loše, stvari ne stoje tako loše, situacija nije tako loša <kako se čini>, moglo bi biti i gore'
105. **nije sve med i mlijeko**
'nije sve najbolje, moglo bi biti i bolje'
106. **nije šija nego vrat**
'to je jedno te isto, nema nikakve razlike, nije ni po čemu bolji (bolje)'
107. **nije te sreće** *tko*
'ne može se dogoditi *komu što*, ne uspijeva *komu što*, ne ostvaruje se željeno *komu*'
108. **nije ti tata (otac) staklar** <!>
'makni se <!>, nisi proziran <!>, zakrivaš (zaklanjaš) mi pogled <!>'

109. **nije tko s kruške pao**
'nije naivan *tko*, nije lud *tko* <da učini *što*>'
110. **nije za tvoje uši što**
'još si premlad da slušaš *što*, ti ne smiješ čuti *što*, ružno je čuti *što*'
111. **nisam dosta (dovoljno) pametan**
'ne znam, nisam siguran, ne mogu točno (sa sigurnošću) reći'
112. **nisam od jučer ili nisam se jučer rodio**
'nisam naivan, nisam dijete, imam životnog iskustva'
113. **nisam (nisi itd.) vesla sisao**
'nisam (nisi itd.) naivan, ne dam se (ne daš se itd.) prevariti'
114. **nisu sve na broju komu**
'ponaša se neuobičajeno (čudno) *tko*, nije sasvim pri sebi *tko*, nešto nije u redu *s kim*'
115. **nisu svi doma komu**
'ćaknut (šasav) je *tko*, nije pri sebi *tko*, nije pri zdravoj pameti *tko*'
116. **nisu svi kotači u glavi (na mjestu) komu**
'nešto nije u redu *s kim*, nije pri sebi *tko*, neuobičajeno (čudno) se ponaša *tko*, šasav je *tko*'
117. **noge su se odsjekle komu**
'jako se uplašio *tko*, ukočio se od straha *tko*'
118. **nos je do neba komu**
'uobražen (umišljen, ohol) je *tko*, ima o sebi visoko mišljenje *tko*'
119. **nos je do poda komu**
'uvrijeđen (ljut, namrgođen) je *tko*'
120. **oči su iskočile komu**
'širok je otvorio oči od zaprepaštenja (čuđenja i sl.) *tko*'
121. **oči su na pola koplja komu**
'spava se *komu*, oči se skalpaju od umora (pospanosti) *komu*'
122. **odbija se kao od zida što**
'ne prihvaća se *što*, ignorira se *što* /ob. o riječima, savjetima i sl./'
123. **ode glava <komu>**
'čovjek lako nastrada, može se nastradati, može se život izgubiti, nastradat ćeš'

124. **odjeknulo je (odjeknut će) kao bomba što**
'izazvalo je (izazvat će) veliku senzaciju (čudenje) što, bilo je (bit će) glavna vijest što'
125. **odsjekla su se koljena <od straha> komu**
'jako se bojao tko, u velikom je strahu bio tko'
126. **od tog brašna (žita) nema pogače (kruha)**
'od toga neće biti ništa, to nije ostvarivo (izvedivo), to je utopija'
127. **ostao je (ostaje) gorak okus u ustima komu**
'ostao je (ostaje) trag nezadovoljstva (gorčine) u kome'
128. **otpale su noge komu**
'jako se umorio od dugog hodanja (pješačenja, stajanja) tko'
129. **otpjevao je svoje tko**
'prošlo je čije vrijeme, završilo je čije djelovanje (aktivnost), došao je čiji kraj'
130. **otvorila su se (otvaraju se) vrata komu, čemu**
'omogućuje se djelovanje komu, omogućuje se razvoj čega, ima slobodan pristup tko čemu'
131. **(pada) pala je ljaga na koga, na što**
'osramoćen je tko, osramoćeno je što'
132. **pala je koprena s očiju komu**
'uvidio je pravu istinu tko, progledao je tko, osvijestio se tko'
133. **pala je mrena s očiju komu**
'odjednom vidi tko stvari kakve uistinu jesu, naglo je progledao tko, postao je tko svjestan pravoga stanja stvari'
134. **pala je (past će) krv**
'došlo je (doći će) do ubojstva (ranjavanja), poginuo je tko, ranjen je tko'
135. **pala je sjekira (žlica, kašika) u med komu**
'iznenada se posrećilo komu, imao je sreće (uspjeha) tko, uspjelo je komu da znatno popravi svoj materijalni položaj'
136. **palo je (past će) kao zrela kruška u krilo komu što**
'pripalo je (pripast će) komu olako (bez truda, bez naprezanja) što'
137. **palo je (pada, naišlo je, nailazi) na plodno tlo što**
'naišlo je (nailazi) na dobar prijam što, ima velikih izgleda za uspjeh što, počelo je (počinje) davati rezultate što, dobro je prihvaćeno što'

138. **palo je (pada) u vodu što**
'propalo je (propada) *što*, izjalovilo se (izjalovljuje se) *što*'
139. **pao je kamen (teret) sa srca komu**
'postalo je lakše *komu*, odahnuo je *tko*, osjetio je olakšanje *tko*'
140. **pao je (pada) mrak na oči komu**
'izgubio je (gubi) *tko* kontrolu nad sobom, izbezumio se *tko*'
141. **plete se jezik komu**
'nejasno (nerazgovijetno) govori *tko*, zapinje u govoru *tko* /ob. u pripitom (pijanom) stanju/'
142. **podilaze (prolaze i sl.) trnci (srsi, žmarci) koga**
'ježi se *tko*, osjeća nelagodu (jezu) *tko*'
143. **pojeo (ujeo) vuk magare (magarca)**
'<i> nikom ništa, <i> sve u redu, kao da se ništa nije dogodilo'
144. **pomutila se (muti se) pamet komu**
'poludio je *tko*, ostao je (ostaje) bez moći rasuđivanja *tko*, izgubio je (gubi) razum *tko*'
145. **posložile su se karte <komu>**
'imao je sreću *tko*, sreća je poslužila *koga*'
146. **prašina se slegla**
'ne govori se *o kome*, *o čemu*, smirio se (smiruje se, stišao se, stišava se) skandal (strasti)'
147. **prelila se (prepunila se) čaša <komu (čija)>**
'ne može se više trpjeti (izdržati) *što*, to je prešlo svaku mjeru, stvar je postala neizdrživa <za *koga* (*komu*)>'
148. **prelomilo se (lomi se, prelomit će se) preko čijih leđa što**
'loše je završilo (završava, završit će) *što* za *koga*, pošlo je (polazi, poći će) naopako *što* za *koga*'
149. **prenosi se (ide i sl.) od usta do usta što**
'razglasilo se *što*, širi se od čovjeka do čovjeka *što*, prenosi se usmenom predajom *što*'
150. **prešlo je (ušlo je) u krv komu <što, da...>**
'postalo je *komu što* navikom, prešlo je u naviku *komu <što>*, uvriježilo se *što*'
151. **pristaje (stoji) kao saliveno komu, što**
'odlično pristaje *komu što* /o odjeći, o obući/'

152. **pristaje (stoji) što komu kao kravi (magarcu, krmači) sedlo**
'nešto posve nepodeseno (neprikladno), ono što se protivi dobrom ukusu'
153. **progutao je (pojeo je) mrak (noć) koga, što**
'netragom je nestao *tko*, iščeznuo je *tko* u nejasnim (nerazjašnjenim) okolnostima, ništa se više ne zna *o kome, o čemu*'
154. **prošla baba s kolačima**
'kasno je <*za što*>, prošlo je *čije* vrijeme, sve je propalo, situacija se promijenila'
155. **prošlo je (proći će, nestalo je, nestat će) kao rukom odneseno što**
A) 'brzo je izliječeno *što*, brzo će se izliječiti *što*, nema više bolesti, više ništa ne boli koga, nestale su (nestat će) tegobe'
B) 'nestalo je (nestat će) zauvijek *što* /ob. problemi, teškoće/'
156. **provlači se kao crvena nit što**
'glavna je misao *što*, osnovna je ideja *što*, lajtmotiv je *što*'
157. **puca iza ušiju komu**
'jede s velikim apetitom (tekom) *tko*, uživa u jelu *tko*'
158. **pukao je (puknuo je) glas**
'saznalo se, doznalo se, pročulo se'
159. **pukla je (puca) bruka**
'svi su saznali za *čiju* sramotu, javno se osramotio *tko*, sva je prljavština izašla na vidjelo, proširio se glas /o nečem ružnom/'
160. **puknuo je (pukao je) film komu**
'izgubio je živce (strpljenje) *tko*, iznervirao se *tko*, burno (temperamentno) je reagirao *tko*'
161. **pun je nos koga, čemu komu**
'dosta je *koga, čega komu*, dosadio je (dojadio, dozlogrdio) je *komu tko*, dosadilo (dojadilo, dozlogrdilo) je *komu što*'
162. **puna je glava komu, čega**
'zaokupljen je brigama (problemima, poslovima) *tko*'
163. **puna je kapa (kufer) koga, čega komu**
'dosta je *koga, čega komu*, dosadio (dojadio, dozlogrdio) je *komu tko*, dosadilo (dojadilo, dozlogrdilo) je *komu što*'

164. **puna su usta** *komu, koga čega*
'neprestano se hvali (uznosi) *tko koga, što*, ustrajano se hvali *tko kim, čim*, stalno govori *tko pohvale o kome, o čemu*'
165. **radi se o životu i smrti**
'stanje je kritično (alarmantno), stvar je pogibeljna'
166. **raste apetit (povećava se)** *komu*
'rastu (povećavaju se) <pretjerane> želje (potrebe), raste objijest'
167. **razvezao se jezik** *komu* ili **razvezalo je jezik** *što komu*
'počeo je mnogo (naširoko) govoriti pod utjecajem *čega tko*, iznenada se razbrbljao *tko*'
168. **riječ je zapela (je zastala) u grlu** *komu*
'zašutio je *tko*, naglo je prestao govoriti *tko* /od zbunjenosti, uzbuđenja i sl./'
169. **sačuvaj Bože** ili **Bože sačuvaj** ili **Bog te sačuvaj**
A) 'strašan, užasan, koji je u lošem stanju, koji je ispod svake razine'
B) 'nipošto, ni govora, nikako, ne dolazi u obzir'
170. **sad smo fifti-fifti**
'sad smo izjednačeni (jednaki, kvit)'
171. **sad smo** (*ste, su*) **kvit**
'sad smo (*ste, su*) izravnali (namirili) račune, sad je sve sređeno'
172. <sam> **Bog zna (bi ga znao)**
'ne zna se, nitko ne zna, tko će ga znati'
173. **san ne dolazi na oči** *komu*
'ne spava se *komu*, ne može zaspati *tko*'
174. **sluti (slutilo je) na zlo** *što*
'nazire se (nazirala se) opasnost (nevolja), stvari bi se mogle loše razviti'
175. **služi na čast <i diku>** *komu što*
'pohvalno je za *koga što*, za pohvalu je *komu što*, može se ponositi *tko čime*'
176. **služi na sramotu** *komu što, tko*
'na sramotu je *komu tko*, sramotno je za *koga što*, treba se sramiti *tko zbog koga, zbog čega*'
177. **smiješi se brk** *komu*
'lice *mu* izražava radost (zadovoljstvo), radostan je *tko*, zadovoljan je *tko*'

178. **spala (pala) knjiga na dva slova**
 A) 'ostalo je malo onih koji se bave određenim poslom'
 B) 'ostalo je malo nečega čega je prije bilo mnogo više'
179. **srce je na mjestu** *komu*
 'osjeća se mirnim i zadovoljnim *tko*, smiren je *tko*'
180. **srce je sišlo (silazi) u pete** *komu*
 'jako se prestrašio *tko*, osjetio je (osjeća) veliki strah *tko*'
181. **srce je stalo** *komu* <od straha>
 'jako se prestrašio *tko*, osjetio je veliki strah *tko*'
182. **srce je zaigralo** *komu* <od radosti>
 'osjetio je veliku radost (sreću) *tko*'
183. **srce se para (kida, cijepa)** *komu*
 'očajan je *tko*, osjeća veliku tugu *tko*'
184. **srce se steže (steglo, stislo)** *komu*
 'osjeća (osjetio je) tjeskobu (tugu, nelagodu) *tko*'
185. **srce vuče** *koga* *komu* (*kamo*)
 'čežne *tko* za *kim*, jako želi otići *tko* *kamo*'
186. **sreća se nasmiješila** *komu*
 'doživio je uspjeh (sreću, nešto lijepo) *tko*, ima sreću *tko*'
187. **srušilo se (srušit će se, raspast će se i sl.) kao kula (kuća) od karata** *što*
 'nestalo je (nestat će) u trenu *što*, srušilo se (srušit će se) lako i brzo *što*'
188. **srušio se <sav (čitav)> svijet** *komu*
 'teško je *komu*, razočarao se *tko*, dogodilo se nešto strašno *komu*'
189. **stalo je** *komu* *do koga*, *do čega* **kao do lanjskog snijega**
 'ne mari *tko* za *koga*, za *što*, ne osjeća *tko* ništa za *koga*, za *što*, potpuno je ravnodušan *tko*
 prema *komu*, prema *čemu*'
190. **stao je mozak** *komu*
 'ne može se sjetiti *tko* čega, ne može *tko* suvislo izložiti *što*'
191. **steže se (stegnulo se) grlo** *komu*
 'osjeća neugodnost (nelagodu) *tko*, ne može govoriti od straha (uzbuđenja) *tko*'
192. **sudbina je zapečaćena**
 'definitivno je odlučeno što će biti *s kim*, *s čim*, ništa se više ne može'

193. **sutra je novi dan**
'uskoro će stvari krenuti nabolje'
194. **sva je prilika**
'velika je vjerojatnost'
195. **sve je (ostaje, ide) po starom**
'sve je nepromijenjeno, sve ostaje bez promjene'
196. **sve je pod kontrolom**
'sve je u redu, sve se odvija po planu (pod nadzorom)'
197. **sve je ravno** *komu*
'posve je svejedno *komu*, ne dira (ne uzbuđuje) ništa *koga*, ravnodušan je *tko*, baš *koga* briga *za što*'
198. **sve je to za <žive> ljude**
'nije to ništa strašno, to se može svakomu dogoditi'
199. **sve su lađe potonule** *komu*
'našao se u beznadnom položaju *tko*, potišten (tužan, očajan) je *tko*'
200. **širi se (proširio se, pronio se, pronosi se) glas** *<o kome, o čemu>*
'razglasilo se *što o kome, o čemu*, govori se *što o kome, o čemu*'
201. **širok je svijet** *komu*
'ima mnogo mogućnosti u svijetu, čovjek može ispuniti svoja očekivanja i na drugom mjestu'
202. **šuć-muć pa prolij**
'bezvrijedan, loše izveden, besmislen, beskoristan'
203. **taj smo film već gledali (vidjeli)**
'to je stara (otrcana) stvar, to već svi znaju'
204. **tako je pao grah** *komu*
'sudbina je tako htjela, tako je moralo biti'
205. **tako su se posložile karte** *komu*
'sudbina je tako htjela, tako je moralo biti'
206. **<tamo> gdje (kamo) i car (kralj) ide pješice (pješke)**
'zahod, nužnik, WC'

207. **teče med i mlijeko** <gdje>
'svega ima u izobilju <gdje>, vlada blagostanje <gdje>, bolje biti ne može /o nekom području/
208. **<ti> nisi čist**
'ne ponašaj se kako bi trebao, nisi pri zdravoj pameti, <ti> nisi baš pri sebi, <ti> nisi normalan'
209. **<to je> kao amen**
'<to je> sigurno (sigurna stvar)'
210. **to mi je prvi glas**
'to je za *mene* novost, prvi put čujem (čujemo) *što*'
211. **<to> ne mijenja ništa na stvari**
'ništa se ne mijenja, sve ostaje nepromijenjeno (isto, kao prije)'
212. **<to> ne sluti (ne miriše) na dobro**
'moglo bi poći po zlu *što*, možda neće dobro ispasti *što*, mogla bi se dogoditi kakva nesreća, loš je znak *što*, predosjećam nešto loše'
213. **<to> nema smisla**
'besmisleno je, ne dolazi u obzir'
214. **<to> nije bez vruga**
'<to> nije bez razloga, <to> nije slučajno (tek tako), ima tu nešto, tu nešto nije u redu, iza toga se krije nešto'
215. **<to> nije čisti posao ili <to> nisu čista posla**
'nešto je neispravno (protuzakonito, mutno)'
216. **<to> nije mala stvar**
'to je važno, to se ne smije omalovažavati'
217. **<to> nije za *moj džep***
'to je preskupo za *mene*, to prelazi *moje* financijske mogućnosti'
218. **<to> <već> i vrapci <na krovu> znaju (cvrkuću, pjevaju)**
'<to> <već> svi znaju, to je <već> općepoznato, to nije nikakva tajna, to je <već> davno razglašeno'
219. **teku (cure i sl.) sline** *komu*
'osjeća jaku želju *tko za kim, za čim*, žudi *tko za kim, za čim*'

220. **tresu se gaće <od straha> komu**
'boji se *tko*, plašljiv (uplašen) je *tko*, kukavica je *tko*'
221. **udarila (jurnula) je krv u glavu komu**
'uzrujao se *tko*, uzbudio se *tko*, pocrvenio je od bijesa *tko*'
222. **uhvatila je (hvata) mala snaga koga**
1.) 'zaprepastio se *tko*, prestravio se *tko*, neugodno se iznenadio *tko*'
2.) 'uhvatila je (hvata) slabost (malaksalost) *koga*'
223. **upalila se (pali se) lampica (žaruljica, svjećica) komu**
'iznenada se domislio *tko čemu*, sjetio se *tko čega*, sinula je ideja *komu*'
224. **vide se (broje se) <sva> rebra komu ili mogu se prebrojiti <sva> rebra komu**
'vrlo je mršav *tko*'
225. **vidjet ćeš <ti> svoga boga**
'bit ćeš kažnjen, stići će *te* <zaslužena> kazna, snosit ćeš posljedice'
226. **visi mač nad glavom komu**
'velika opasnost prijeti *komu*, u opasnosti je *tko*, ugrožen je čiji život'
227. **vrag ima svoje prste u čemu**
'stvar je sumnjiva, stvari su sve lošije iz nepoznatih razloga, netko prikriveno pakosti'
228. **vrag me odnio <ako...>**
'kunem se <da...>'
229. **vrana je mozak (pamet) popila komu**
'poludio je *tko*, slabo rasuđuje *tko*'
230. **vrata su otvorena komu**
'dobrodošao je *tko*, rado (srdačno) će biti primljen *tko*, imat će slobodan pristup *tko*'
231. **vrata su zatvorena komu**
'nije dobrodošao *tko*, onemogućen (spriječen) je *tko u čemu*, nailazi na smetnje (prepreke), nema *tko* pristupa *čemu*'
232. **vrije kao u kotlu <gdje>**
'velika je gužva (vrevu) i žamor <gdje>, strašna je buka <gdje>, veliko je uzbuđenje <gdje>'
233. **vrijeme curi <komu>**
'vrijeme istječe, premalo je vremena za što'

234. **vrijeme radi** *za koga*
's vremenom se stvari same od sebe mijenjaju u našu korist, stvari same od sebe postaju jasnije i pozitivno se razvijaju'
235. **vrvi kao u košnici** *<gdje>*
'velika je gužva (vreva) i žamor *<gdje>*, mnogo je ljudi koji istovremeno govore *<gdje>*'
236. **vuče želja** *koga, za čim*
'silno (veoma) želi *tko što*'
237. **vuku se repovi** *<za kim, za čim (iza koga, čega)>*
'ostala su neriješena (neraščišćena) pitanja iz prošlosti, nisu zaboravljeni stari grijesi (pogreške)'
238. **zapisano je u zvijezdama** *što*
'tako je suđeno, sudbina je odredila *što*, ne može se izbjeći *što*'
239. **zrak je čist**
'nema *<više>* opasnosti, opasnost je prošla, nema uznemiravanja, nema nikoga'
240. **život (prilike i sl.) nije mazio (ne mazi)** *koga*
'težak je život *komu*, ima mnogo problema *tko*'

5.1.1. Rečenice s logičkim subjektom u dativu

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno 56 frazema strukture jednostavne rečenice s logičkim subjektom u dativu. Isti se u okviru ovoga rada izdvajaju kao zasebna podskupina

'U zapadnoeuropskoj se jezikoslovnoj tradiciji mogu razlučiti dva temeljna pristupa opisu subjekta. Prvi je pristup bio semantički orijentiran i izjednačavao je subjekt s vršiteljem radnje, odnosno sa semantičkom ulogom agens. Drugi bi se pristup mogao suvremenim jezikom opisati kao pragmatički, jer su predstavnici toga smjera subjekt definirali kao >>ono o čemu se govori<<, a to je česta definicija pragmatičke funkcije topic u suvremenoj lingvistici. Tamo gdje se semantički pojam agens i lingvistički pojam subjekt nisu podudarali (kao na primjer u pasivnim rečenicama), pribjegavalo se dvodiobi subjekta na gramatički i logički, pri čemu je taj posljednji odgovarao semantičkom pojmu agensa. Osim na vršitelja radnje u pasivnoj rečenici, pojam logičkoga subjekta odnosio se i na subjekt u jednom od

kosih padeža, najčešće u dativu, pa je taj tip ustrojstva postao poznat u inozemnoj lingvističkoj literaturi kao Dative Subject Construction, bez obzira na to o kojem se kosom padežu radilo.³

1. **bode oči** *komu što*
'smeta *komu što*, ne uklapa se *što*, nije u skladu s *čim*, upadljivo je *što*, ističe se *što*'
2. **dobro ide** *komu, čemu <što>*
'ima uspjeha *tko, što*, postiže uspjehe *tko, što*, uspješan je *tko*, uspješno je *što*'
3. **dogorjelo je do nokata** *<komu>*
'postalo je neizdrživo (nesnosno) *što*, ne može se više trpjeti *što*'
4. **donosi (nosi) bodove** *komu što*
'donosi (nosi) uspjeh *komu što*, koristi *komu što*'
5. **doprlo je do mozga** *komu što*
'napokon je shvatio *tko što*, razumio je *tko što*'
6. **došlo je do grla** *komu što*
'dosadilo je *komu što*, dojadilo je *komu što*, dozlogrdilo je *komu što*'
7. **gori pod petama (nogama, tabanima)** *komu*
'u velikoj je opasnosti (pogibelji) *tko*, ugrožen je *tko*, mora *što* prije pobjeći *tko*'
8. **ide (išlo je) u račun** *komu, čemu što*
'odgovara (odgovaralo je) *komu, čemu što*, ide (išlo je) u prilog *komu, čemu što*'
9. **ide (izlazi, izašlo je) na nos** *komu što*
'dosađuje (dosadio je) *komu tko*, dosađuje (dosadilo je) *komu što*, postao je nepodnošljiv (dosadan) *komu tko*, postalo je nepodnošljivo (dosadno) *komu što*'
10. **ide na čiju dušu** *što* ili **ide** *komu na dušu* *što*
'odgovoran (kriv) je *tko za što*, krivicu (odgovornost) snosi *tko*'
11. **ide od ruke** *komu što*
'uspjeva *komu što*, ima uspjeha *tko u čemu*, vješt (spretn) je *tko u čemu*'
12. **izmiče (izmaklo je) iz ruku** *komu što*
'bježi (pobjegao je) *tko od koga*, udaljuje se (udaljio se) *tko od koga*'

³ Filologija, 32 (1999.), Zagreb, str. 75.

13. **lako je pri duši** *komu*
'lako (lagodno) se osjeća *tko*, ugodno je *komu*'
14. **leži na srcu ili na srcu je** *komu što*
'veoma je važno *komu što*, jako je stalo *komu do čega*'
15. **maca <je> popapala jezik** *komu*
'uporno šuti *tko*, ne daje izjave *tko*, suzdržava se *tko*'
16. **mota se (vrzma se) po glavi** *komu što*
'vraća se uvijek istim mislima *tko*, neprestano misli *tko na što*, neke misli često obuzimaju *koga*'
17. **na duši je (leži)** *što komu*
'nešto muči (opterećuje) *koga*, netko uvijek misli na *što*'
18. **na jeziku je** *komu što* ili **navrh jezika je** *komu što*
'spreman je reći (ispričati, izjaviti) *tko što*, riječi naviru na usta *komu*'
19. **na pameti je** *komu što, tko*
'osnovna misao (ideja) je *komu tko, što*'
20. **na vrhu jezika je** *komu što*
'ne može se trenutno sjetiti *tko čega*, ispalo je iz sjećanja *komu što*'
21. **na vrh glave je** *komu*
'dozlogrdio je (dojadio je) *komu tko*, dozlogrdilo je (dojadio je) *komu što*'
22. **neće pasti kruna sa glave** *komu*
'neće ništa izgubiti <od svoga dostojanstva> *tko*, neće biti manje vrijedan (važan) *tko*
ako nešto napravi, bolje je da to napravi *tko*'
23. **ne ide preko jezika** *komu što*
'susteže se izgovoriti *tko što*'
24. **ne ide u glavu** *komu što*
'ne može shvatiti *tko što*, nikako ne razumije *tko što*'
25. **ne izlazi (ne ide) iz glave (pameti)** *komu što, tko*
'ne može zaboraviti *tko koga, što*, uvijek misli *tko na koga, na što*'
26. **nema drugog izlaza**
'ne može se drugačije, samo je tako moguće'

27. **nema (nije bilo) druge** <komu>
'mora (moralo je) tako biti, nema (nije bilo) izbora'
28. **nema (nije bilo) komu ravna ili nitko nije (nije bio) ravan** komu
'najbolji je (je bio) *tko*, bolji je (je bio) od svih ostalih *tko*, nitko se ne može (nije mogao) mjeriti *s kim*'
29. **nema (nije bilo) lijeka** čemu (za što)
'ne može se popraviti *što*, u jadnom (beznadnom) je stanju *što*, nema rješenja (pomoći)'
30. **nema (nije bilo) spasa** komu, čemu
'nema pomoći *komu, čemu*, situacija je bezizlazna'
31. **nema para** komu, čemu
'nitko (ništa) se ne može usporediti *s kim, s čim*, neusporedivo je bolji *tko*, neusporedivo je bolje *što*, izvrstan je *tko*, izvrsno je *što*'
32. **nema premca** komu, čemu
'neusporedivo je bolji *tko* od ostalih (svih, drugih), neusporedivo je bolje *što*, nedostižan je po vrijednosti *tko*, nedostižno je po vrijednosti *što*'
33. **nema tu života** komu (za koga)
'nema tu izgleda ta poboljšanje <čijih> životnih uvjeta'
34. **ne piše se dobro** komu, čemu
'imat će neprilike *tko, što*, upast će u nevolje *tko, što*, može se očekivati nešto loše *za koga, za što*'
35. **nije do šale** komu
'ima drugih (velikih) briga *tko*, nije raspoložen *tko*, shvaća stvari ozbiljno *tko*'
36. **nije ni na kraj pameti** komu što, tko
'i ne pomišlja *tko o komu, o čemu* i ne razmišlja *tko o kome, o čemu*'
37. **nije ni u primozgu** komu što
'nema na pameti *tko koga, što*, ni ne pomišlja *tko o kome, o čemu*'
38. **nije (nije bilo) ni u peti** komu što
'nema na pameti *tko što*, ni ne pomišlja *o čemu tko*, nema ni u primisli *tko što*'
39. **nije o glavu** <komu, što>
'nije hitno *što*, nije potrebno žuriti'
(luckast) je *tko*'

40. **obilo se (obit će se, razbilo se, razbit će se) o glavu** *komu što*
'osvetilo se (osvetit će se) *komu što*, imao je (imat će) neprilike (teške posljedice) *tko zbog čega*'
41. **otelo se s usana (iz usta)** *komu što*
'izlanuo je *tko što*, nesmotreno (nehotice) je rekao *tko što*'
42. **palo je (pada) na pamet (um)** *komu, što*
'prisjetio se (prisjeća se) *tko koga, čega*, pomislio je (pomišlja) *tko na koga, na što*
43. **para uši** *komu što*
'jako smeta *komu što*, teško je i čuti *što*'
44. **piše na čelu (nosu, licu)** *komu što*
'vidi se na čijem licu *što*, ne može se sakriti *što*, odmah se vidi *što*, vrlo je očito *što*'
45. **polazi (pošlo je) za rukom** *komu što*
'uspjjeva (uspjelo je) *komu što*, dobro ide *komu što*, ima uspjeha *tko u čemu*'
46. **posjeklo se (urezalo se) u pamet (pamćenje)** *komu što*
'dobro je upamtio *tko što*, ne može zaboraviti (izbisati iz sjećanja) *tko što*'
47. **puhalo je u glavu** *komu što (da...)*
'iznenada je palo na pamet *komu*, uhvatio je hir *koga*'
48. **služi na čast <i diku>** *komu što*
'pohvalno je *za koga što*, za pohvalu je *komu što*, može se ponositi *tko čime*'
49. **smrklo se (smračilo se) pred očima** *komu*
'izgubio je prisebnost *tko*, izbezumio se *tko*, neugodno se iznenadio *tko*'
50. **teško je pri duši** *komu*
'žalosti se *tko*, tužan (žalostan, neraspoložen) je *tko*'
51. **teško pada (je palo)** *komu što*
'bolno pogađa (je pogodilo) *koga što*, teško je *komu zbog čega*'
52. **<to je> posljednja (zadnja, deveta) briga** *komu*
'to je nešto posve nevažno (nebitno), to uopće nije važno *komu*'
53. **u džepu je** *komu što*
'siguran je u uspjeh *tko*'

54. **udarilo je u glavu** *komu što*
- 1.) 'napio se *tko*, pod utjecajem alkohola je *tko*'
  - 2.) 'uobrazio se *tko*, umislio se *tko*, došao je u stanje euforije *tko zbog čega*'
  - 3.) 'zaokupilo je *koga što*, postalo je glavnom preokupacijom *komu što*'
55. **zapelo je (zapinje) za oko (oči)** *komu što*
- 1.) 'privuklo je (privlači) pozornost *komu što*, jako je uočljivo *što*'
  - 2.) 'svidjelo se *komu što*'
56. **živo se fućka** *komu za koga, za što*
- 'svejedno je *komu za koga, za što*, nije stalo *komu za koga, za što*, ne mari *tko za koga, za što*'

Izostavljanje enklitičkih oblika i spone - eliptične rečenice:

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno ukupno 56 frazema strukture eliptične rečenice. Elidiranje rečenice jest čest postupak u književnoumjetničkim tekstovima, a ostvaruje se elipsom kao sintaktičkom figurom oduzimanja. Nju nalazimo i kod frazema. Ekspresivna sintaksa predstavlja odstupanje od ustaljenog rečeničnog ustrojstva čime se postiže stilistička vrijednost.

'Izostaviti se mogu i enklitični oblici glagola biti, što izrazu daje stilsko obilježje sažete pučke neposrednosti.'⁴

1.   **<a> kad tamo**
          'suprotno očekivanju, naprotiv'
2.   **baš me briga** <za koga, za što>
          'ne tiče *me* se, svejedno *mi* je <za koga, za što>'
3.   **časna (poštena) riječ <!>**
          'zbilja, zaista, istina <je>, govorim ozbiljno'
4.   **časti mi <!> ili tako mi časti <!>**
          'kunem se <svojom> čašću <!>'
5.   **čudna mi čuda <!>**
          'to stvarno nije čudno <!>, to nije neobično <!>, kao da je to čudno <!>'
6.   **daleko od toga <!>**
          'nikako <!>, nipošto <!>, ni govora <!>'
7.   **daleko ti <lijepa> kuća <!>**
          'idi i ne vraćaj se <!>, ne želim *te* više vidjeti <!>'
8.   **eto ti ga na <!>**
          'ne mogu vjerovati <!>, da ne povjeruješ <!>, ma nemoj (nemojte) <!>'

⁴ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 404.

9. **glavu gore <!>**
'ohrabri se (ohrabrite se) <!>, nemoj (nemojte) izgubiti hrabrost <!>, ne tuguj (ne tugujte) <!>, razvedri (razvedrite se) <!>'
10. **i amen <!>**
'i gotovo <!>, i gotova stvar <!>'
11. **i gotova priča (stvar) <!>**
'<i> to je sve (tako) <!>, svršena stvar <!>, <i> gotovo <!>'
12. **i mirna Bosna**
'<i> sve u redu, <i> tu prestaje svaka diskusija, <i> stvar je završena'
13. **<i> ni riječ više <!>**
'ne govori (ne govorite) dalje <!>, ne želim više slušati <!>, ne dopuštam dalji razgovor <!>
14. **i (pa) bog <!>**
'i gotovo!, i ništa više!, i gotova (svršena) stvar!'
15. **<i (pa)> zbogom diko <!>**
's tim je gotovo, propalo je, nema toga više'
16. **i točka <!>**
'i gotovo <!>, i tako mora biti <!>, i tomu se nema što dodati'
17. **isti drek**
'jednako loš, potpuno isti, identičan /u lošem smislu/'
18. **isto sranje, drugo pakovanje**
'potpuno isti, identičan, jednako loše, po izgledu drugačiji, a jednako loš'
19. **izvana gladac, iznutra jadic**
'naizgled dobar (lijep, naočit), a zapravo loš (nekvalitetan)'
20. **ja jedno, ti drugo**
'<govorimo> o različitim stvarima, <to su> različite stvari (teme)'
21. **ja pa ja**
'samohvala, pretjerano isticanje samoga sebe'
22. **jadna mu majka <!>**
'teško njemu <!>'

23. **jaka stvar** <!>
'ništa značajno (posebno, bitno) <!>, vrlo važno <!>, tko mari za to <!>, koga briga <!>'
24. **<jedan> korak naprijed, dva koraka nazad (natrag)**
'više štete nego koristi, veći gubitak nego dobitak'
25. **jezik za zube!**
'šuti!, šutite!, ne smiješ (ne smijete) govoriti!, ni riječi <više>!'
26. **Martin u Zagrebu, Martin iz Zagreba**
'vratiti se neobavljena posla, uzalud <poslom> putovati nekamo'
27. **mi o vuku, <a> vuk na vrata**
'pojavio se onaj o kojem se govorilo'
28. **na jedno uho unutra, na drugo van** *komu*
'ne mariti za ono što se čuje (govori), prečuti *što*, zaboraviti (ne upamtiti) izrečeno /ob. namjerno/'
29. **<nema> ni traga <ni glasa>** *komu, čemu (od koga, od čega)*
'nema *koga, čega*, nema ni najmanje vijesti (naznake) *o kome, o čemu*, nestati, ne javljati se'
30. **<ni a> ni be ili ni a <ni be>** [ne reći, ne znati itd.]
'ništa, ni riječi [ne reći, ne znati itd.]'
31. **ni amo (simo) ni tamo**
A) 'neodređen, površan, nedefiniran, loš'
B) 'neodređeno, površno, nedefinirano, loše'
32. **ni frigan (kuhan) ni pečen**
'neodređen, nedefiniran, nepotpun, nedovršen, ni ovakav ni onakav'
33. **ni govora** <!>
'nikako <!>, nipošto <!>, ne dolazi u obzir <!>'
34. **ni kriv ni dužan**
'potpuno nevin (nedužan), bez ikakve krivnje, bez pravog razloga (povoda)'
35. **ni makac** <!>
'ni s mjesta <!>, ni koraka <dalje> <!>, bez pomaka <!>'

36. **ni na nebu ni na zemlji**
 A) 'neodređen, bezličan, bez izrazitih obilježja'
 B) 'na neodređenom mjestu, u neodređenoj situaciji'
37. **ništa zato <!>**
 'nije važno (bitno) <!>, ne smeta <!>'
38. **od a do ž [znati, naučiti, nabrojati itd.]**
 'u potpunosti, od početka do kraja [znati, naučiti, nabrojati itd.]'
39. **od Adama <i Eve>**
 A) 'od davnine, oduvijek, od pamtivijeka'
 B) 'preopširno, nadugačko i naširoko'
40. **oko (okolo) kere (kole) pa na mala vrata**
 'zaobilaznim putem, izbjegavajući izravan pristup, služeći se lukavstvom'
41. **<opet> Jovo nanovo**
 'opet sve ispočetka (iznova)'
42. **osmijeh od uha do uha**
 'veseo (radostan) osmijeh, širok osmijeh'
43. **<pa> komu obojci, komu opanci ili <pa> komu opanci, komu obojci**
 'kako se *komu* posreći, kako *tko* prođe, pa kako *za koga* ispadne'
44. **<pa> tko živ tko mrtav**
 'bez obzira na posljedice, pa kako bude, kako god ispalo, ne zna se što će dalje biti'
45. **pamet u glavu <!>**
 'opametiti se (opametimo se, opametite se) <!>, dosta je bilo ludovanja (zabave i sl.)
 <!>'
46. **prste (ruke) <k> sebi <!>**
 'ne diraj <!>, ne ostavi to <!>'
47. **rame uz rame <s kim>**
 'jedan uz drugoga, jedno uz drugo, zajedno, zajednički, složno'
48. **<samo> preko mene mrtvoga (mrtva)**
 'nikako, nipošto, to nikako ne dopuštam, ja to zabranjujem, strogo sam protiv toga'
49. **svaka <ti> čast!**
 'izvršno <!>, odlično <!>, bravo <!>, čestitam <!>'

50. **šalu na stranu**
'budimo ozbiljni, nemojmo se šaliti, govorimo ozbiljno (otvoreno, neuvijeno)'
51. **široko ti polje <!>**
A) 'radi što hoćeš <!>, radi što *te* volja <!>'
B) 'odlazi <!>, ne želim *te* vidjeti <!>'
52. **taman posla <!>**
'nikako <!>, nipošto <!>, ne dolazi u obzir <!>'
53. **za Boga miloga <!>**
'za ime Božje <!>, tako ti Boga <!>, ako Boga znaš <!>'
54. **za ljubav Božju <!>**
'za Boga miloga <!>, tako ti Boga <!>, ako Boga znaš <!> /pri zgražanju, usrdnoj molbi itd./'
55. **za ime Božje (Boga, svijeta) <!>**
'za Boga miloga, tako ti Boga, ako Boga znaš /pri zgražanju, usrdnoj molbi itd./'
56. **ženska glavo <!>**
'<luda (nesmotrena)> ženo <!>'

5.3. Preoblike gramatičkog ustrojstva rečenice:

5.3.1. Pitanje:

U prikupljenoj su frazeološkoj građi potvrđena ukupno 4 frazema s rečeničnom preoblikom pitanja. Uza sve je primjere u izlomljenim zagradama zabilježen pravopisni znak kojim se obilježava upit iskaza. Time se želi uputiti na njegovo (ne)izostavljanje ovisno o konkretnoj uporabi u određenom (sintaktičkom) kontekstu.

U „Hrvatskom pravopisu“ - Matice hrvatske - navode se ova pravila za pisanje uskličnika kao interpunkcijskoga znaka:

1. 'Upitnikom se obilježava kraj upitne rečenice. Takvom se rečenicom izriče izravno pitanje, koje može biti iskazano upitnom riječju ili – u govoru – uzlaznom intonacijom: Dogovorili smo se, zar ne?'
2. 'Izravno pitanje može biti uklopljeno – obično u zagradama ili omeđeno crtama – u izjavnu rečenicu: Posjetio ga je – tko bi se tomu nadao? – odmah nakon puta.'
3. 'Upitnik se ne piše iza upitne rečenice u sklopu zavisnosložene rečenice, odnosno iza neizravna pitanja: Često se pitam ima li sve to smisla.'
4. 'Unutar rečenice – u zagradama – upitnik ima modalnu ulogu. Njime se iskazuje sumnja u ono što se rečenicom izriče ili neslaganje sa sadržajem rečenice, odnosno kojega njezina dijela: U muzeju se čuva i Bogorodica s djetetom, renesansna reljefna slika Antonia Rosselinia (?). Izvan rečenice upitnikom se u zagradama iskazuje nepouzdanost, neprovjerenost podatka uz koji dolazi: Stojeći sat, Njemačka (?), 18/19. stoljeće (...).'
5. 'Upitnik se može pisati iza naslova koji je upitna rečenica ili iza skupa riječi koji ima ulogu naslova (u novinama, časopisima, rječe iza naslova knjiga): Kako se na hrvatskome kaže WWW? (naslov knjige)'
6. 'Upitnik – posebice u novinskim naslovima – može imati i modalnu ulogu. Njime se iskazuje sumnja u sadržaj iskazan naslovom ili neprovjerenost tvrdnje koja se iznosi: Pronađena Leonardova slika?'

7. 'Iza upitne rečenice u naslovu upitnik obično izostaje: Komu zvono zvoni (naslov knjige)'⁵

'Pitanje je preoblika kojom se čitav sadržaj rečeničnog ustrojstva postavlja kao upit, pa se otuda rečenici mijenja i značenje. Rečenica preoblikovana pitanjem po značenju je upitna, a ona koja to nije izjavna.'⁶

1. **gdje *mi* je bila pamet** <?>

'zašto nisam prethodno bolje promislio (razmislio) <?>'

2. **gdje su *mi* bile oči** <?>

'zašto *nisam* bolje gledao <?>, kako to nisam uočio <?>'

3. **koji je to vrag** <?>

'što je to <?>, što se događa <?>, o čemu se radi <?> /ob. o nečem negativnom/'

4. **koji *ti* je bog (Vrag, đavo, bijes, jarac)** <?>

'što *ti* je <?>, što se s *tobom* događa <?>'

⁵ Badurina, L., Marković, I., Mićanović, K.: „Hrvatski pravopis“, Zagreb, Matica hrvatska, 2007., str. 48.,49.

⁶ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 447.

5.3.2. Usklik:

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno ukupno 40 frazema s rečeničnom preoblikom uskliku. Pritom jedino uz primjer '<i> zidovi imaju uši!' nije zabilježen pravopisni znak kojim se obilježava uskličnost iskaza, a koji se nalazi u izlomljenim zagradama, već se bilježi isključivo uz pravopisni znak uskliku.

'Usklik je preoblika kojom se iskazuje naglašen osjećajni zanos govornika prema sadržaju rečeničnog ustrojstva, pa se otuda mijenja i značenje rečenice. Rečenica preoblikovana usklikom po značenju je usklična, a ona koja to nije izrečena.'⁷

U „Hrvatskom pravopisu“ - Matice hrvatske - navode se ova pravila za pisanje uskličnika kao interpunkcijskoga znaka:

1. 'Uskličnikom se obilježava kraj usklične rečenice. Takvom se rečenicom izražava zabrana, zapovijed ili poticaj: Pogledajte sljedeći primjer!'
2. 'Uskličnik se piše iza izravna obraćanja (vokativa), iza izraza s uzvicima, zaklinjanjima i proklinjanjima: Poštovane kolegice i kolege!'
3. 'Unutar rečenice uskličnik se piše iza riječi ili skupa riječi kojima se – u zagradama ili omeđeno crtama – posebno komentira sadržaj rečenice ili kojega njezina dijela. Sličnu ulogu - ulogu isticanja i/ili upozorenja – ima i jedan ili više (obično do tri) uskličnika u zagradama: Uostalom, da su takve informacije obilatije potvrđivane (čak!) i u dnevnim novinama, zar bi ih tko nazivao nepostojećima?'
4. 'Uskličnik se može pisati iza naslova, posebice u novinama: Podatke iz računala nemoguće je izbrisati! (novinski naslov)⁸

⁷ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 450.

⁸ Badurina, L., Marković, I., Mićanović, K.: „Hrvatski pravopis“, Zagreb, Matica hrvatska, 2007., str. 45.

1. **bez komentara <!>**
'o tome ne želim (ne želimo) razgovarati <!>, suzdržavam (suzdržavamo) se od odgovora (komentara) <!>, ne dajem (ne dajemo) izjave'
2. **Bog <bio> s tobom (vama) <!>**
'što ti (vam) pada na pamet <!>, ma što govoriš (govorite) <!>'
3. **Bog te (vas) blagoslovio (vidio) <!>**
'što ti (vam) je <!>, ma što govoriš (govorite) <!>, ma daj (dajte) <!>'
4. **bože <mi> prosti <!>**
'samo tako kažem, nisam mislio ozbiljno, krivo sam se izrazio, žao mi je, nemojte mi zamjeriti'
5. **budi muško <!>**
'budi jak (svjestan svojih odgovornosti) <!>'
6. **čudo jedno <!>**
'to je <nešto> neviđeno (nečuveno, nevjerojatno) <!>'
7. **gubi mi se s (ispred) očiju <!>**
'odlazi <!>, nestani da te više ne vidim <!>'
8. **gukni golube <!>**
'reci što imaš <!>, izjasni se <!>'
9. **<i> Bog te veseli (veselio) <!>**
'i gotovo!, i ništa više!, i gotova (svršena) stvar!'
10. **<i> to mi je hvala <za što>!**
'kakva nezahvalnost!, uzvrćaš mi nezahvalnošću!'
11. **<i> zidovi imaju uši!**
'moraš biti oprezan i paziti što govoriš, treba biti oprezan i paziti na svoje riječi, opasno je da te tko čuje'
12. **ima boga <!>**
'ima pravde na svijetu <!>, pravda je zadovoljena <!>'
13. **kamo <lijepe> sreće <!>**
'bilo bi dobro da je tako, šteta što nije tako'
14. **kapa dolje <komu> <!>**
'svako poštovanje (čast) <komu>, treba odati priznanje *komu*, treba iskazati poštovanje *komu*'

15. **ma daj (dajte) <!>**
'nije to tako <!>, ne slažem se <!>, nemojte to govoriti <!>'
16. **ma nemoj (nemojte) <!>**
'ma što kažeš (kažete, govoriš, govorite) <!>, nije moguće <!>'
17. **ne budi dijete <!>**
'urazumi se <!>, uozbilji se <!>, okani se djetinjarija <!>'
18. **ne valja ti posao <!>**
'nije dobro što činiš <!>, ti loše postupaš <!>'
19. **neka ti je sa srećom <!>**
'sretno ti bilo <!>, želim ti sreću <!>'
20. **nema frke <!>**
'nema problema (straha) <!>'
21. **nema greške <!>**
'upravo <je> tako <!>, nema prigovora <!>'
22. **nema problema <!>**
'sve je u redu <!>'
23. **nema teorije (šanse) <!>**
'nikako <!>, nipošto <!>, ni govora <!>'
24. **nema veze <!>**
'nije važno <!>, svejedno je <!>'
25. **nemam riječi <!>**
'ne znam što da kažem <!>, nemam što reći <!>, teško *mi* je izraziti emocije (osjećaje) <!>'
26. **nije ti tata (otac) staklar <!>**
'makni se <!>, nisi proziran <!>, zakrivaš (zaklanjaš) mi pogled <!>'
27. **pokazat ću ti (ja tebi) tvoga boga <!>**
'čuvaj me se <!>, loše ti se piše <!>, bit ćeš kažnjen <!>'
28. **pozlatile ti se riječi <!>**
'neka se obistini ono što si rekao <!>'
29. **pravo ti budi (bilo) <!>**
'dobio si što si zaslužio (tražio), izazvao si nevolju nesmotrenim (nepromišljenim) ponašanjem (postupkom)'

30. **pregrizao jezik dabog da <!>**
'umukni <!>, ne govori o tome <!>'
31. **sram (stid) te bilo <!>**
'srami se <!>, stidi se <!>, može *te* biti sram (stid), ponašaj se sramotno'
32. **taj film nećeš gledati <!>**
'to se neće dogoditi <!>, to *nećeš* doživjeti <!>, od toga neće biti ništa <!>'
33. **tako ti i treba <!>**
'zaslužio si to <!> /o nečem lošem/'
34. **tko te šiša (šljivi) <!>**
'ne marim *za tebe* <!>, nikoga nije briga *za tebe* <!>, koga briga *za tebe* <!>'
35. **to je bez veze <!>**
'to je glupost (besmislica) <!>, to je besmisleno (promašeno) <!>'
36. **tu nema pardona <!>**
'tako mora biti <!>, drugačije ne može <!>'
37. **tu sam te čekao <!> ili tu te čekam <!>**
'ispalo je po mome <!>, bio sam u pravu <!>, nemaš pravo <!>'
38. **vidi vruga <!>**
'tko bi rekao <!>, tko bi to pomislio <!>'
39. **zapiši na led <!>**
'smatraj propalim *što*, uzalud se nadaš *čemu*'
40. **žalim slučaj <!>**
'žao mi je, što se može, što ću ti *ja*'

5.3.3. Obezličenje:

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđen 1 frazem strukture gramatičke preoblike obezličenja. U ovoj kategoriji nije zabilježen niti jedan primjer koji sadrži fakultativni dio.

'Rečenica se preoblikuje u bezličnu tako da se treće lice množine neprelaznoga glagola, koji nije povratan, zamijeni trećim licem jednine i doda mu se nenaglašeni oblik povratne zamjenice se u akuzativu.'⁹

1. **ni žive duše nema (nije bilo) gdje**
'nema (nije bilo) nikoga *gdje*, nigdje nikoga'

5.3.4. Zahtjev:

U prikupljenoj su frazeološkoj građi potvrđena 4 frazema strukture gramatičke preoblike zahtjeva. U ovoj kategoriji nije zabilježen niti jedan primjer koji sadrži fakultativni dio.

'Rečenica se preoblikuje u zahtjevnu ili tako da predikatni glagol dođe u odgovarajuće lice imperativa ili da se predikatu rečenice dodaju zahjevne čestice da i nek(a).'¹⁰

1. **neka visi Pedro**
'uvijek postoji dežurni krivac, odgovornost treba na nekoga prebaciti /makar i ne bio kriv/'
2. **neka voda nosi koga, što**
'neka sve ide svojim tokom, neka bude kako mu drago, pustimo sad to, neka ide s milim bogom'

⁹ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 453

¹⁰ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 451.

3. **ubij bože**

A) 'vrlo loš, ispod svake kritike, ne može biti gori'

B) 'vrlo loše, ispod svake kritike, ne može biti gore'

4. **veži (objesi i sl.) to mačku za (o, na) rep ili možeš to vezati (objesiti i sl.) mačku za (o, na) rep**

'ništa to ne vrijedi, sve je to uzalud, okani se toga, možeš to prekrižiti'

5.4. Složene rečenice:

U prikupljenoj su frazeološkoj građi potvrđena ukupno 22 frazema strukture složene rečenice. U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno 12 frazema strukture zavisnosložene rečenice.

'Rečenice od kojih sklapanje polazi kao od svoga ishodišta zovu se ishodišne rečenice. Rečenica sklopljena od dviju ili više ishodišnih rečenica zove se složena rečenica.'¹¹ 'Sklapanje ishodišnih rečenica u složenu može se izvoditi različito: ili tako da se ishodišne u složenu samo pridruže jedna drugoj pa nastaju nezavisno složene rečenice'¹², ili tako da se ishodišne uklope jedna u drugu, pa nastaju zavisno složene rečenice.'¹³

5.4.1. Zavisnosložene rečenice:

1. **ču je se muha kako leti**
'tiho je, mirno je, vlada potpuna tišina'
1. **kad je bal nek je bal**
'kad se već troši, neka se troši bez ograničenja; kad se nešto započelo, treba ići do kraja, treba sebi dati oduška <u čemu>'
2. **kap koja je prelila čašu <čega>**
'činjenica (sitnica, stvar) kojom je prijeđena dopuštena granica, ono čime je prevršena mjera'
3. **nema čega (što) nema**
'ima svega u izobilju (u velikoj količini)'
4. **nema ga što vidjeti**
'sitno (maleno, sićušno) je *tko*, sitno (maleno, sićušno) je *što*'

¹¹ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 455.

¹² Postoje različiti načini bilježenja termina „nezavisnosložena rečenica“ i „zavisnosložena rečenica“. U „Hrvatskoj gramatici“ iz 2005. koriste se varijante „nezavisno složena rečenica“ i „zavisno složena rečenica“, no autorica se odlučila za sastavljeno pisanje kako navodi „Hrvatski pravopis“ iz 2007. godine.

¹³ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 456.

5. **<pa> tko živ, tko mrtav**
'bez obzira na posljedice, pa kako bude, kako god ispalo, ne zna se što će dalje biti'¹⁴
6. **pao je (pružio se i sl.) koliko je dug i širok tko**
'ispružio se u padu *tko*, pao je cijelim tijelom *tko*, pao je svom dužinom *tko*'
7. **što je bilo, bilo <je>**
'ne razmišljajmo više o prošlosti, okrenimo se budućnosti, zaboravimo <sve> što je bilo'
8. **što je, tu je**
'kako jest da jest, kako bilo da bilo, pomirimo se s činjenicama'
9. **što košta da košta ili što koštalo da koštalo**
'bez obzira na cijenu, unatoč visokoj cijeni, unatoč svemu'
10. **tako je, kako je ili kako je, tako je**
'ništa se ne može promijeniti, situaciju moramo prihvatiti onakvom kakva jest'
11. **trla baba lan da joj prođe dan**
'jalov (beskoristan) posao, nikakve koristi *od čega*, ono što se radi samo da prođe vrijeme'

¹⁴ Rečenica može biti određena i kao eliptična s obzirom na to da joj je izostavljen predikat.

5.4.2. Nezavisnosložene rečenice:

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno 5 frazema strukture nezavisnosložene rečenice.

'Nezavisno složene rečenice nastaju tako da se ishodišnim rečenicama pri sklapanju u jednu rečenicu rečenična granica promijeni u nerečeničnu, takvu koja se više ne nalazi na kraju rečenice nego promijenjena ostaje unutar nje.'¹⁵

Dijele se na:

1. sastavne (kopulativne) rečenice (veznici i prilozi: i, pa, te, ni, niti)
2. suprotne (adverzativne) rečenice (veznici i prilozi: a, ali, nego, no, već)
3. rastavne (disjunktivne) rečenice (veznik ili)
4. isključne (izuzetne) rečenice (veznici i prilozi: samo, samo što, tek, tek što, jedino, jedino što, osim, osim što)
5. zaključne (veznici i prilozi: dakle, zato, stoga, pa, s obzirom na to)
6. objasnidbene (prilozi: jer, ta, jerbo)

5.4.2.1. Sastavne (kopulativne) rečenice:

1. **ni luk jeo ni luk (lukom) mirisao**
'nema ništa s tim *tko*, uopće ne zna *tko* o čemu se radi, nije upleten *tko* <u što>, nije ni kriv ni dužan *tko*'
2. **ni orao ni kopao**
'ne radi (ne poduzima) ništa, već uživa u plodovima tuđeg rada *tko*'
3. **niti (nit) smrdi niti (nit) miriše**
'ni jedno ni drugo, ni dobro ni loše, ne vidi se kakav je, ne može se odrediti'

¹⁵ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 457.

5.4.2.2. Suprotne (adverzativne) rečenice:

1. **ne zna se ni tko pije ni tko plaća (ili ne zna se tko pije, a tko plaća)**¹⁶
'stanje je nesređeno, potpuni je nered (zbrka, rasulo)'
2. **nije đavo, nego vrag**
'ista stvar, sve <jedno te> isto, jednako'

5.4.3. Asindetske rečenice:

U prikupljenoj su frazeološkoj građi potvrđena 4 frazema strukture asindetske rečenice. U ovoj kategoriji nije zabilježena primjer koji sadrži fakultativni dio.

'Nezavisno složena rečenica s veznicima zove se sindetska, a bez veznika, kao rečenični niz – asindetska.'¹⁷

1. **hoćeš-nećeš**
'i bez svoje volje, nehotice, kako god to shvatio, u svakom slučaju'
2. **htio-ne htio (htjela – ne htjela, htjeli – ne htjeli itd.)**
'i bez svoje volje, nehotice, na ovaj ili onaj način'
3. **tresla se brda, rodio se miš**
'činilo se da će se dogoditi nešto strašno, a zapravo su posljedice bile minimalne, mnogo vike ni za što'
4. **idi mi - dođi mi**
  - A) 'osrednji, kojekakav, loš, neorganiziran'
  - B) 'osrednje, kojekako, loše, neorganizirano'

U prikupljenoj frazeološkoj građi nisu potvrđeni frazemi sa strukturom nezavisnosložene rastavne, isključne, zaključne i objasnidbene rečenice.

¹⁶ Prva rečenica je subjektivna. Primjer promjene rečenične strukture ovisno o frazemaškoj inačici.

¹⁷ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 459.

5.5. Zavisne surečenice:

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno 47 frazema strukture zavisne surečenice. U okviru ovoga rada poredbeni frazemi sa strukturom zavisne surečenice se izdvajaju kao zasebna podskupina. Zabilježeno je 15 primjera.

'Zavisno složenim (subordiniranim) rečenicama nazivaju se one složene rečenice u kojima surečenice čine cjelinu (jednu jedinicu), i strukturnu i smisaonu i intonacijsku. Surečenice su u takvim složenim rečenicama ovisne jedna o drugoj, a ta se ovisnost očituje prije svega u tome da se zavisna surečenica uvrštava u ustrojstvo osnovne surečenice.'¹⁸

S obzirom na to kako se surečenica odnosi prema osnovnoj (glavnoj), može se odrediti kao predikatna, subjektna, objektna, adverbna i atributna.

1. **ako Boga znaš (znete) tko**
'budi tako dobar, molim te'
2. **bilo kako (što) bilo ili kako (što) bilo da bilo**
'u svakom slučaju, bez obzira na to koje se činjenice uzimaju u obzir, na svaki (bilo koji) način'
3. **čekaj magare (magarče), dok (da) trava naraste**
'besmisleno (uzaludno, predugo) je čekati *što*, nestaje strpljenja *za što*, teško se i nadati *čemu*'
4. **da bi riječi rekao**¹⁹
'to je stvarno tako, tome se nema što prigovoriti'
5. **da guzica (rit) vidi puta**
'da se udovolji želji za putovanjem, samo zato da se putuje, iz puke želje za putovanjem'

¹⁸ Silić, J., Pranjković, I.: „Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 329.

¹⁹ Pravilan je oblik *da bih riječ rekao*, no frazem je ustaljena sveza riječi stoga se u upotrebi održao u primjeru navedeni oblik.

6.   **da me ubiješ**
        'nikako, nipošto, ni u kom slučaju'
7.   **da prste obližeš (poližeš) ili za prste oblizati (polizati)**
        'vrlo je ukusno /ob. o hrani/'
8.   **da se sve praši (puši)**
        'u velikoj mjeri, veoma mnogo'
9.   **da se Vlasi ne dosjete**
        'da se prikrije pravo stanje, uvijeno, namjerno nerazumljivo'
10.   **dobio je tko što ga ide**
        'dobio je zasluženu kaznu *tko*, primjereno je kažnjen za ono što je učinio *tko*, zaslužno je kritiziran *tko*'
11.   **dok bi dlanom o dlan <udario> ili dok udariš dlanom o dlan**
        'brzo, začas, u hipu'
12.   **dok je svijeta i vijeka**
        'uvijek, zauvijek, za vječna vremena'
13.   **dok (prije nego <što>) kažeš (si rekao) keks (britva)**
        'brzo, odmah, u najkraće vrijeme, u najkraćem roku, velikom brzinom'
14.   **dok pucneš prstima**
        'brzo, odmah, u najkraće vrijeme, u najkraćem roku, velikom brzinom'
15.   **dok (što) bi okom trepnuo ili dok okom trepneš**
        'velikom brzinom, gotovo istog trenutka, začas, odmah'
16.   **dokle oko seže (dopire i sl.) komu**
        'jako daleko'
17.   **gdje je bog (vrag) rekao laku noć**
        'u zabačenom kraju, u zabiti, na kraju svijeta, vrlo daleko'
18.   **kad (dok) je <još> Bog po zemlji hodao**
        'u dobra stara vremena, vrlo davno'
19.   **kad na vrbi rodi grožđe**
        'nikad, to se neće nikada dogoditi (desiti)'
20.   **kada se sve zbroji i oduzme**
        'kad se sve uzme u obzir, kad sve uzme u obzir tko'

21. **kako bog zapovijeda**
'dobro, kako treba (priliči), kako je red, kako se očekuje'
22. **kako god okreneš (okrenuli)**
'u svakom slučaju, bez obzira na to koje se činjenice uzimaju u obzir, na svaki (bilo koji) način, drugačije ne može biti'
23. **kako (kao što) je red <i običaj>**
'kako (kao što) je uobičajeno, kako se redovito radi, kako (kao što) svi rade, kako je svima ušlo u naviku, kako se pristoji'
24. **makar fratri s neba padali**
'što god da se dogodilo, kakve god bile okolnosti, usprkos vremenskim nepogodama'
25. **makar (taman) sjekire padale <s neba>**
'bez obzira na loše vremenske prilike, makar bilo i nevrijeme'
26. **ne znam (ne znaš itd.) gdje mi je glava**
'prezaposlen je tko, ima mnogo posla (briga i sl.) *tko*'
27. **otkad (otkako) je svijeta i vijeka**
'oduvijek, od pamtivijeka, od početka (postanka) svijeta'
28. **<pa> kud puklo da puklo**
'što god da se dogodilo, ma što bilo, kako god bilo'
29. **<to je> da ne povjeruješ <!>**
'teško je povjerovati <!>, to je nezamislivo (nevjerojatno) <!>'
30. **<to je> da pukneš (umreš) od smijeha**
'<to je> veoma smiješno, <to je> nevjerojatno (nezamislivo)'
31. **<to je> da ti pamet (mozak) stane <!>**
'neshvatljivo (nerazumljivo) je *što* <to je> da ne povjeruješ <!>'
32. **to <ti (vam)> je Bogu za plakat (plakati)**
'žalosno (tužno) je, šteta što je tako'

5.5.1. Poredbeni frazemi sa strukturom zavisne surečenice:

'Neke poredbe u govoru ili književnim djelima nastaju spontano, radi postizanja trenutnog efekta, nakon čega se jednostavno gase (...) S druge pak stranem znatno se manji dio poredbi ustalio u upotrebi i kao cjelina se počeo upotrebljavati u govoru i/ili u književnim tekstovima. Budući da poredbe kao figure imaju osim toga snažnu ekspresivnost i konotativno značenje, te jarko izraženu slikovitost, vrlo je logično da su one, dobivši status ustaljenih izraza, prešle u frazeološki fond, u kojima se izdvajaju kao jedan njegov strukturni tip, kao poredbena frazeologija tj. ukupnost poredbenih frazema.²⁰

'Usporednim ili komparativnim rečenicama nazivaju se one priložne rečenice u kojima se zavisna surečenica odnosi prema osnovnoj kao priložna oznaka usporedbe prema predikatu, što znači da se u njima radnja označena osnovnom surečenicom uspoređuje po čemu (obično po kakvoći, kvaliteti) s radnjom označenom zavisnom surečenicom.²¹

'Poredbeni frazemi nastaju od svih tipova osnovnih frazeoloških sveza; od fonetskih riječi do rečenice, tako da se ovima dodaju poredbeno-načinski veznici; *kao*, *kao da*, ili prijedlog *poput* + *g*.²²

1. **kao da govorim (govoriš) zidu**

'namjerno se oglušio *tko*, namjerno ne čuje *tko*, pravi se da ne čuje *tko*'

2. **kao da je bomba pala *gdje***

'nered je *gdje*, sve je razbacano (ispremiješano) *gdje*'

3. **kao da je iz groba ustao *tko***

'mršav (blijed, ispijen) je *tko*'

4. **kao da je metlu progutao *tko* [držati se, hodati i sl.]**

'ukočeno, neprirodno, pretjerano uspravno [držati se, hodati i sl.]'

²⁰ Fink-Arsovski, Ž.: „Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra“, Zagreb, FF press, 2002., str. 10.-11.

²¹ Silić, J., Pranjković, I.: „Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 340.

²² Menac, A.: „Hrvatska frazeologija“, Zagreb, Knjigra, 2007., str. 39.

5. **kao da je <neki> vrag (bijes, đavo) ušao** *u koga*
'izbezumljen (bijesan) je *tko*, nekontrolirano (neprimjereno, neprilično) se ponaša *tko*'
6. **kao da je od (iz) gladi pobjegao** *tko*
A) 'mršav (neishranjen) je *tko*'
B) 'jede u velikim količinama *tko*, mnogo i naglo (pohlepno) jede *tko*'
7. **kao da je pao sa Marsa** *tko*
'kao da ništa ne zna *tko*, kao da je lud *tko*, zatečen (neobaviješten) je *tko*'
8. **kao da je popio svu pamet <ovoga> svijeta** *tko*
'kao da je najpametniji *tko*, suviše je bahat (umišljen) *tko*'
9. **kao da je u zemlju propao** *tko*
'nestao je, izgubio se, više se ništa ne zna o njemu'
10. **kao da je voda (poplava) donijela** *koga, što*
'loše izgleda *tko, što*, ružan (neugledan) je *tko*, ružno je *što*'
11. **kao da je vragu (đavolu) iz torbe iskočio (ispao)** *tko*
'netašan je *tko*, vragoljast je *tko*, obijestan je *tko*, prepreden je *tko*'
12. **kao da <ga> zmija (guja) ujela** *koga [skočiti, vrisnuti itd.]*
'teško (bolno) povrijeđen (uvrijeđen, razočaran) [skočiti, vrisnuti itd.]'
13. **kao da su ga krave žvakale** *koga*
A) '(koga) odjeven u zgužvanu odjeću'
B) '(što) potpuno zgužvan /o odjeći'
14. **kao da tri dana nije jeo** *tko*
'jako je gladan *tko*, pohlepno jede *tko*, izgladnio je *tko*'
15. **kao gromom ošinut (udaren) [stajati itd.]**
'zaprepašten, sav izvan sebe [stajati itd.]'

U prikupljenoj su frazeološkoj građi potvrđeni poredbeni frazemi sa strukturom zavisne surečenice s veznikom *kao (kao da)*. Ovisno o sintaktičkom okruženju, najčešće mogu biti uvršteni u gramatičko ustrojstvo glavne surečenice na mjesto atributa. Na primjer: *Stajao je tamo kao gromom ošinut.*

5.6. Besubjektne rečenice:

U prikupljenoj je frazeološkoj građi potvrđeno 13 frazema strukture besubjektne rečenice.

'Ima rečenica u kojima predikat ne otvara mjesto gramatičkom subjektu – imenskoj riječi u nominativu. Subjekt u takvim rečenicama nije neizrečen ili skriven nego ga u njima nema. Predikatni glagoli koji ne otvaraju mjesto nikakvu subjektu zovu se bezlični glagoli, a rečenice u kojima su takvi glagoli predikati zovu se besubjektne rečenice.'²³

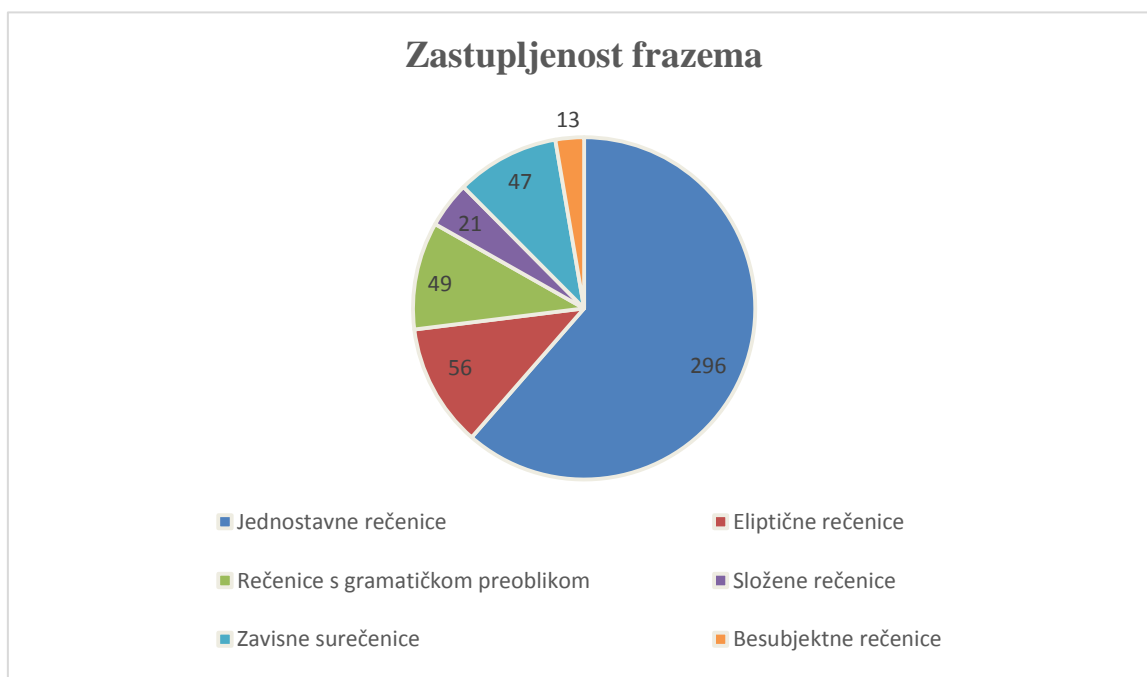
1. **ima (bilo je) lijeka** *čemu (za što)*
'može se popraviti *što*, ima rješenja *za što*'
2. **ima kao korova** *koga, čega*
'ima *koga, čega* u velikom broju, ima *koga, čega* u izobilju'
3. **ima** *koga, čega* **kao gljiva <poslije kiše>**
'ima *koga, čega* u velikom broju, ima *koga, čega* u velikoj količini'
4. **ima** *koga, čega* **kao u priči**
'ima *koga, čega* u velikom broju, ima *čega* u izobilju'
5. **ima** *koga* **kao kusah pasa**
'velik je broj *koga*, ima mnogo (mnoštvo) *koga*'
6. **ima** *koga* **kao Rusa (Kineza)**
'ima *koga* u iznimno velikom broju /ob. o osobama/'
7. **ima na bacanje** *koga, čega*
'ima mnogo *koga, čega*, ima u izobilju (velikoj količini) *koga, čega*, ima *koga, čega* više nego što je potrebno'
8. **ima za (na) izvoz** *koga, čega*
'ima previše (u izobilju) *koga, čega*'
9. **neka voda nosi** *koga, što*
'neka sve ide svojim tokom, neka bude kako mu drago, pustimo sada to, neka ide s milim bogom'

²³ Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 427.

10. **ne izlazi (ne ide) iz glave (pameti)** *komu što, tko*
'ne može zaboraviti *tko koga, što*, uvijek misli *tko na koga, što*'
11. **pogodila je Amorova (Kupidova) strijela (strelica)** *koga*
'doživio je iznenadnu ljubav *tko*, zaljubio se *tko*'
12. **ravno je sve do mora (Kosova)** *komu*
'posve je svejedno *komu*, ne dira (ne uzbuđuje) ništa *koga*, ravnodušan je *tko*, baš briga *koga za što*'
13. **trebalo bi poslati po smrt** *koga*
'spor je i neučinkovit *tko*'

6. ZAKLJUČAK

Donja granica frazema jest fonetska riječ, a gornja frazemska rečenica. Okamenjivanje i ustaljenost određenoga frazem određuje učestalost njegove upotrebe u nekoj zajednici ili na nekome prostoru. Od ukupnih 4024 frazema u korpusu Rječnika, onih rečenične strukture jest 482, što predstavlja 11.98% zastupljenosti. Od toga je najviše frazema sa strukturom jednostavne rečenice (od ukupnih 296 primjera, na rečenice s logičkim subjektom u dativu odnosi se 56 primjera), a slijede redom analizirane: eliptične rečenice (56 primjera), rečenice preoblake gramatičkog ustrojstva (49 primjera; pitanje (4 primjera), usklik (40 primjera), obezličjenje (1 primjer) i zahtjev (4 primjera), složene rečenice (21 primjer: zavisnosložene (12 primjera), nezavisnosložene (5 primjera od kojih su 3 sastavne i 2 suprotne), asidentonske (4 primjera)), frazemi sa strukturom zavisne surečenice (od ukupnih 47 primjera, na poredbene se odnosi 15 primjera) te besubjektne rečenice (13 primjera).

7. SAŽETAK

U ovome su radu predstavljene frazemi rečenične strukture hrvatskoga standardnog jezika, koji su prikupljeni metodom ekscerpacije iz „Hrvatskoga frazeološkog rječnika“ iz 2014. godine. Početkom stasanja frazeologije, a koja se razvila iz leksikologije u samostalnu jezičnu disciplinu, smatra se 1947. godina, a u hrvatsku ju je lingvističku znanost uvela profesorica Antica Menac sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Frazeologija proučava ustaljene sveze riječi, kojima je barem jedna sastavnica promijenila svoje prototipno značenje. Tri su temeljna pristupa analizi frazema – semantički, strukturni i sintaktički. Provedenim se istraživanjem želi dati doprinos hrvatskoj frazeologiji, i to strukturnome aspektu frazemske analize.

Ključne riječi: frazeologija, frazem, rečenica, aspekti, strukturni aspekt, Antica Menac

SUMMARY

The thesis lists and categorizes idiomatic sentences present in the Croatian standard language as excerpted from “Hrvatski frazeološki rječnik” (Croatian Dictionary of Idioms), published in 2014. Phraseology, as a science separate from lexicology, began to emerge in the 1940s, while Antica Menac introduced it into Croatian linguistics in the 1970s. It is the study of fixed expressions in which the components (at least one) no longer carry the original meaning. That is to say, the meaning of the fixed phrase cannot be inferred from the original meaning of each component. There are three elementary approaches to the analysis of idioms — the semantic, structural and syntactic approach. The structural approach was used to provide new insights into the structural aspect of Croatian idioms.

Key words: phraseology, idiom, sentence, aspects, structural aspect, Antica Menac

8. IZVOR I LITERATURA

Izvor:

1. Menac, A., Fink Arsovski, Ž., Venturin, R.: „Hrvatski frazeološki rječnik“, Zagreb, Naklada Ljevak, 2014.

Literatura:

1. Badurina, L., Marković, I., Mićanović, K.: „Hrvatski pravopis“, Zagreb, Matica hrvatska, 2007.
2. Barić, Eugenija i suradnici: „Hrvatska gramatika“, Zagreb, Školska knjiga, 2005.
3. Fink-Arsovski, Ž.: „Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra“, Zagreb, FF press, 2002.
4. Menac, A.: „Hrvatska frazeologija“, Zagreb, Knjigra, 2007.
5. Menac, A., Fink Arsovski, Ž., Venturin, R.: „Hrvatski frazeološki rječnik“, Zagreb, Naklada Ljevak, 2003.
6. Silić, J., Pranjković, I.: „Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta“, Zagreb, Školska knjiga, 2005.

Časopisi:

1. „Filologija“, 32 (1999.), Zagreb

9. ZAHVALA

Od svega srca želim zahvaliti mojoj mentorici doc. dr. sc. Željki Macan na povjerenju koje mi je ukazala prihvativši mentorstvo nad ovim radom. Zahvalna sam joj na strpljenju, razumijevanju, podršci i svim korekturama kako bi ovaj rad bio gotovo besprijekoran. Kako su Fakultet ljudi a ne samo apstraktan pojam, željela bih zahvaliti i tajniku Odsjeka za kroatistiku – Eduardu (Ediu) Martinčiću, koji je revno odgovarao na moja mnogobrojna pitanja. Također, veliko hvala i djelatnici Studentske službe – Kaji Šofranac, koja me je iz godine u godinu spremno vodila kroz sve administrativne zavrzlake. Veliku zahvalu dugujem i voditeljici knjižnice Gabrijele Štimac-Rajaković, koja će u mojim memoarima ostati zapamćena kao najbolja šefica na svijetu. Sve to ne bi bilo moguće bez moje profesorice i dekanice Fakulteta Ines Srdoč-Konestre, koja mi je dala blagoslov za rad u knjižnici, ali i odobrenje za kandidaturu za Rektorovu nagradu, čega sam ponosna vlasnica. Hvala i mojim profesorima: lektoricama Ani Azeskoj i Agnieszki Rudkowskoj, red. prof. dr. sc. Adriani Carmihec, red. prof. dr. sc. Goranu Kalogjeri, izv. prof. dr. sc. Aleksandru Mijatoviću, izv. prof. dr. sc. Kristianu Novaku, red. prof. dr. sc. Sanjinu Sorelu, red. prof. dr. sc. Diani Stolac te red. prof. dr. sc. Silvani Vranić na svim pohvalama, riječima ohrabrenja, toplini ali i kritici. Zbog vas znam da sam izabrala ispravni životni poziv. Hvala dečkima iz kantine – Sanjinu i Oliveru koji, čim me vide, znaju koji sendvič i kakvu kavu trebaju pripremiti, no hvala i tetama čistačicama sa svih katova koje su me uvijek sažaljivo puštale da učim u nekoj od praznih predavaonica. Posebno hvala učiteljici Vesni Ugrin i nastavnicama Danijeli Đurić Perić i Jeleni Čulini koje su me još od srednjoškolskih dana ohrabrivale da upišem upravo ovaj smjer. I na kraju hvala najljepša; sestri i svim članovima obitelji, mačku Arčiju, dečku, najboljim prijateljicama i prijateljima te kolegicama i kolegama – bez vašega razumijevanja ništa od ovoga što je bilo i što će biti ne bi bilo ostvarivo!